OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kirjallinen selvitys

28.10.2026

Lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (HE 121/2026 vp)

Lakivaliokunta on pyytänyt kirjallista selvitystä oikeusministeriön kuulemisessa 23.10.2026 esittämistä huomioista. Oikeusministeriö toteaa seuraavaa.

Rikostiedustelun kohteet

Poliisin toimivaltuudet ovat perusoikeuksien kannalta herkkää aluetta, mikä korostaa tarvetta säätää toimivaltuuksista mahdollisimman täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Erityisesti näin on rikostiedustelussa, joka olisi erityislaatuista ja väljästi kohdennettua toimintaa.

Lakivaliokunnalle antamassaan lausunnossa oikeusministeriö totesi muun muassa, että ”Pykälässä lueteltujen kohteiden taustalla voi nähdä varsin painavia oikeushyviä, joiden suojaaminen voisi sinänsä perustella esityksessä tarkoitetut perusoikeusrajoitukset. Kohteet on pykälässä kuitenkin määritelty varsin yleisluontoisesti, mikä on omiaan heikentämään ehdotetun sääntelyn täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Säännösten tällainen väljyys voi heikentää sekä tuomioistuimen lupaharkinnan että tiedustelun valvonnan tehokkuutta.” Lausunnossa kiinnitettiin huomiota erityisesti ehdotettuun yleistä järjestystä ja turvallisuutta koskevaan rikostiedustelun kohteeseen.

Kuten lausunnossa todettiin, yleinen järjestys ja turvallisuus on käsitteenä hyvin lavea. Poliisilain esitöiden mukaan käsite kattaa mm. häiriöt ja oikeudenloukkaukset, jolloin tämä rikostiedustelun kohde

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Meritullinkatu 10 00170 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	kirjaamo.om@gov.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

voi olla tulkittavissa hyvinkin laveasti riippuen muun muassa siitä, kuinka säännökseen sisältyvä ”laajamittaisuuden” edellytys tulkitaan. Kokonaisuus muodostuu vaikeasti ymmärrettäväksi, jolloin säännöstä on vaikea pitää myöskään täsmällisenä ja tarkkarajaisena.

Rikostiedustelun tarkoitettuja soveltamistilanteita on sinänsä kuvattu esityksen perusteluissa ja lakivaliokunnalle annetussa vastineessa. Esitetyistä toimivaltuuksista seuraavan merkittävän perusoikeusrajoituksen vuoksi soveltamisalan keskeiset rajaukset tulisi kuitenkin tehdä nimenomaan säännöstekstissä esimerkiksi käyttäen perusteluissa käytettyä täsmällisempää käsitteistöä.

Henkilöllinen kohdentaminen

Oikeusministeriö totesi lakivaliokunnalle aiemmin annetussa lausunnossa:

”Kohdentamista koskevaa sääntelyä on syytä tarkastella yhtäältä sääntelyn täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden ja toisaalta oikeasuhtaisuuden kannalta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on oikeuskäytännössään edellyttänyt yksityiselämän suojaan puuttuvien viranomaistoimivaltuuksien sääntelyltä ennakoitavuutta (foreseeability). Tämän periaatteen mukaan toimivaltuus on kirjoitettava siten, että sen perusteella ovat ennakoitavissa ne olosuhteet, joissa henkilö voi tulla salaisen tarkkailun kohteeksi. Ehdotuksen 1 ja 2 momenteissa on tällaisia elementtejä. 3 momentin mukaan rikostiedustelukeino voitaisiin kohdistaa henkilöön, jos keinon käytöllä voidaan henkilön lausumien, käyttäytymisen tai erityisten olosuhteiden johdosta erittäin pätevin perustein olettaa saatavan 3 §:ssä tarkoitettua yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa toimintaa koskevaa tärkeää tietoa. Kohdistaminen ei olisi siis 1 ja 2 momentin tapaan sidottu osallistumiseen rikolliseen toimintaan vaan eräänlaiseen tuloksellisuusedellytykseen. Tämä edellytys voinee täyttyä joko henkilön osallistumisen kautta tai hankittava tieto on voinut tulla hänelle sivullisena. Oikeasuhtaisuusnäkökulmasta merkitystä on sillä, onko perusoikeusrajoituksen kohteena rikolliseen toimintaan osallistuva henkilö itse vai onko kohteena sivullinen, esimerkiksi hänen perheenjäsenensä.”

Perustuslakivaliokunta totesi esityksestä antamassaan lausunnossa:

”(22) Vaikka 3 momentissa tarkoitettu kohdentaminen muuhun henkilöön on tarkoitettu perustelujen mukaan (s. 146) poikkeukselliseksi, muodostuu se perustuslakivaliokunnan mielestä perustuslain 10 §:n 1 momentin kannalta ongelmallisella tavalla avoimeksi oikeasuhtaisuuden sekä tarkkarajaisuusvaatimuksen kannalta. Lisäksi ehdotettu säännös on ongelmallinen edellä mainitun perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön sekä EIT:n ja EUT:n ratkaisukäytännön kannalta. EIT:n ratkaisukäytännössä on esimerkiksi edellytetty arviointia siitä, **kuinka läheinen ja minkä laatuinen** on henkilön

yhteys rajoituksen perusteena olevaan rikolliseen toimintaan ja pidetty EIS 8 artiklan vastaisena toimintaa, jossa viranomaisten ei tarvinnut osoittaa todellista tai oletettua yhteyttä toimenpiteen kohteena olleen henkilön ja estettävän uhkan välillä (Szabó ja Vissy v. Unkari, 12.1.2016, 67 kohta). **Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotetussa 3 momentissa ei tällaista riittävällä tavalla edellytä, koska oletettua osallisuutta siinä tarkoitettuun uhkaan ei tarvitsisi arvioida**. Siinä asetetut edellytykset kytkeytyvät keskeisimmin erittäin pätevin perustein tehtyyn olettamaan henkilöllä olevasta uhkaa koskevasta tiedosta eikä oletettua osallisuutta suhteessa uhkaan tarvitsisi arvioida. Perustuslakivaliokunnan mielestä perusoikeuksiin puuttuvan sääntelyn oikeasuhtaisuuteen sekä tarkkarajaisuuteen ja täsmällisyyteen liittyvistä syistä 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 5 §:n 3 momenttia on välttämätöntä rajata siten, että momentissa tarkoitetulla **henkilöllä on oltava yhteys rikolliseen toimintaan**, johon rikostiedustelutoimivaltuuden käyttö liittyy. Tällainen muutos on edellytyksenä 1. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.” (korostukset lisätty)

Vastineessa ehdotetaan 3 momentin säännöstä muutettavan siten, että rikostiedustelukeino voitaisiin kohdistaa henkilöön, *jolla on yhteys* 3 §:ssä tarkoitettuun rikolliseen toimintaan. Oikeusministeriö toteaa, että tällä tavoin muotoiltu edellytys on väljempi kuin EIT:n ratkaisukäytännössä edellytetty arviointi siitä, kuinka *läheinen ja minkä laatuinen* yhteys on. Perustuslakivaliokunta viittasi myös tarpeeseen arvioida *osallisuutta* uhkaan. Ehdotuksen mukainen ”yhteys” voi toki tarkoittaa osallisuutta, mutta se voi tarkoittaa myös naapuruutta, perheenjäsenyyttä, siivoojaa, satunnaista kohtaamista tms., jolloin ei voi pitää selvänä, että sääntely täyttää tarkkarajaisuuden ja oikeasuhtaisuuden edellytykset. Vaikka asiaa on selostettu esityksen perusteluissa ja vastineessa, asianmukainen rajaus tulisi tehdä nimenomaan säännöstekstissä.

Automaattinen tiedonkerääminen avoimista lähteistä

Perustuslakivaliokunta on pitänyt tarpeellisena sääntelyn täsmentämistä rajaamalla sen soveltaminen vain vakavaan rikolliseen toimintaan, johon liittyvillä tiedontarpeilla esitettävää sääntelyä on esityksen perusteluissa perusteltu (PeVL 66/2026 vp, 33-34 kohdat). Myös oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä tunnistettu käyttötarve avointen lähteiden tiedonhaulle kattaisi vain osan poliisin tehtävistä (s. 102-103). Toisin sanoen automaattista tiedon keräämistä ei esityksen perusteella vaikuttaisi olevan välttämätöntä käyttää kaikkien ehdotettavassa säännöksessä viitattujen poliisin tehtävien osalta. Toimivaltuuden tarve ja siitä aiheutuvien perusoikeusrajoitusten oikeasuhtaisuus ja välttämättömyys poliisin muissa tehtävissä jäävät edelleen epäselväksi. Oikeusministeriö on käsitellyt ehdotetusta sääntelystä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan kohdistuvien rajoitusten oikeasuhtaisuutta ja välttämättömyyttä eduskunnan hallintovaliokunnalle antamassaan lausunnossa.

Esityksestä antamassaan lausunnossa perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että automaattisen tiedonkeräämisen kynnys olisi sidottu vain hyvin matalaan "on tarpeen" edellytykseen (PeVL 66/2026 vp, 33 kohta). Myös oikeusministeriö kiinnittää huomiota kyseiseen seikkaan. Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa on asianmukaisesti tuotu esiin, että perustuslakivaliokunta on edellyttänyt erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn rajoittamista täsmällisillä ja tarkkarajaisilla laintasoisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 51/2018 vp, s. 10). Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa on todettu arkaluonteisten tietojen osalta, että automaattisessa tiedon keräämisessä sovellettavaksi tulisi lisäksi erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittelylle poliisin henkilötietolain 15 §:ssä säädetty välttämättömyysvaatimus. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että kuitenkin muiden arkaluonteisten tietojen, kuten rikoksia (ml. rikosepäilyä) koskevien tietojen kerääminen olisi esitettävän sääntelyn perusteella rajattu välttämättömän sijasta tarpeellisuusedellytyksellä.

Perustuslakivaliokunta on hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossaan todennut, että ehdotettua sääntelyä on syytä täsmentää määrittelemällä säännöksessä sen soveltamisalaan kuuluvat avoimet lähteet (PeVL 66/2026 vp, 33-34 kohdat). Sisäministeriö toteaa lakivaliokunnalle antamassaan vastineessa, että 4 luvun 6 §:ään voitaisiin lisätä tarkennus, jonka perusteella avoimilla lähteillä tarkoitettaisiin yleisesti saatavilla olevia lähteitä. Vastineen mukaan vastaavaa määritelmää on esitetty Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) muuttamista koskevassa lakiehdotuksessa, joka sisältyy eduskunnan käsittelyssä olevaan hallituksen esitykseen eduskunnalle laiksi sotilastiedustelusta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 104/2026 vp). Vastineen mukaan yleisesti saatavilla olevilla lähteillä tarkoitettaisiin muun muassa digitaalisia palveluita, jotka saattavat edellyttää kirjautumista tai profiilin luomista.

Nyt lakivaliokunnan käsiteltävänä olevassa poliisin rikostiedustelutoimivaltuuksia koskevassa hallituksen esityksessä kirjautumista tai profiilin luomista edellyttävien digitaalisten lähteiden ei ole todettu kuuluvan säännöksen soveltamisalaan. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että kyseisen vastineeseen sisältyvän tarkennuksen suhde viestinnän luottamuksellisuuteen jää epäselväksi.

Avointen lähteiden täsmällisemmän määrittelyn osalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös siihen, että esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa esimerkkinä avoimista lähteistä mainitaan viranomaisten julkiset rekisterit ja tietokannat. Vastineessa on asianmukaisesti tuotu esiin, että ”Säännöksen tavoitteena ei ole mahdollistaa automaattista tiedonkeräämistä esimerkiksi viranomaisten julkisista rekistereistä, joihin sisältyviä henkilötietoja voidaan luovuttaa ainoastaan julkisuuslain 16 §:n 3 momentin mukaisin edellytyksin.” Kuten vastineessa on tuotu esiin, hallituksen esityksen perusteluissa viranomaisten julkisten rekistereiden on todettu kuuluvan säännöksen soveltamisalaan.

Valiokunnan olisi siksi hyvä ottaa huomioon, että hallituksen esityksen perusteluista poiketen säännöksen ei ole tarkoitus mahdollistaa tiedon keruuta viranomaisten julkisista rekistereistä, joista tietoja voidaan luovuttaa julkisuuslain 16 §:n 3 momentin mukaisin edellytyksin.